

ŠABANI Alisabri¹

MUJO HASKOVIĆ:
"IZBJEGLIŠTVO I DEVIJANTNO PONAŠANJE"²

Knjiga «Izbjeglištvo i devijantno ponašanje» autora dr. Muje Haskovića predstavlja vrijedan i aktualan rad o izbjeglicama i izbjegličkoj kulturi. Postoji tužna koincidencija između ove studije i studije profesorice Silve Mežnarić «Osvajanje prostora prekrivanje vremena» (1991.g.), gdje na 119 strani konstatira da će ostaci Jugoslavije «postati prostorom zatvorenog siromaštva, niske razine negativnih sloboda i potpune ugroženosti pozitivnih prava i sloboda. U kulturi nasilja i oskudice bijeg ili puko preživljavanje postaje jedinom ekonomijom deprivacija...Bježi se na bilo koje vrijeme i bilo gdje; preživljava se iz dana u dan, bez mogućnosti računa, a što će biti poslije... Na Balkanu je, ponovno, na pomolu nova izbjeglička kultura»

Ovu prediktivnu notu iz 1991.g. ugledne znanstvenice iz područja teorije migracija autor konkretizuje istraživanjem BiH izbjeglica koji su se našli u slovenačkim izbjegličkim kampovima. Njegovi uvidi i saopštenja o izbjeglištvu su daleko rigidniji nego što je teorija mogla prepostaviti i pri tome konstatira da je u većini slučajeva socijalna upropaštenost izbjeglica relativno trajna.

Pored precizne institucionalno-pravne definicije izbjeglištva i navođenja uzroka i činioca izbjeglištva na području bivše Jugoslavije (21-38str.), autor nam razotkriva šta znači za izbjegličku populaciju iznenadna promjena socijalne sredine i socijalne mreže, otuđenost, apatija, abulija, anonimnost koji lako dovode do greške u prihvatljivom ponašanju i na vidjelo iznosi devijantnost kao dio opće socijalne insuficijencije ili privremenim oblicima ponašanja. Populacija izbjeglica razbija teorijske okvire nasilnih migracija i indicira zapravo da se radi o kolektivnoj stresnoj

¹ Dr. sc., docent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu

² Bosnia ARS, Tuzla, 2003.

situaciji gdje razaranja i gubici tako snažna da dovode poremećaja socijalne strukture i socijalnih funkcija društva.

Zato nam autor daje precizne i uputne informacije o stresu i manifestacijama stresa kako na individualnom tako i na kolektivnom planu(41-61str.).Pri tome razvija veoma kvalitetnu raspravu sa teoretičarima stresa poput Bella, Lazarusa i Salya. Naročito je značajna analiza i klasifikacija trauma koja pogađa svakog izbjeglicu, a to su faza šoka , faza reakcije , faza reparacije i faza nove orijentacije. Pored toga , autor unosi i varijablu vremenske sekvence izbjeglištva i na taj način upotpunjava saopštenje o drami konkretizujući psihosocijalni rizik kroz koji se prolazi.Na taj način zaokružena je perspektiva space/place relacije, te to predstavlja istraživački pomak u razumijevanju izbjeglištva. Kroz iskustvo jakih traumatskih događaja , dešava se da ranije duševno zdravi ljudi , mogu reagirati na devijantan način(63-77 str.). U duhu dobre naučne kulture socijalizacija i devijantno ponašanje se dovode u vezu (79-133 str.) i problematizira se suodnos faktora socijalizacije i devijantnog ponašanja kao desocijalizirajuće činjenice u okružju društva prijema (Slovenija), koje je već ionako imalo dugu tradiciju stigmatiziranja takozvanih južnih naroda Balkana u dodiru s njima.

U odjeljku «Problem istraživanja»(135-151 str.) operacionalizira se relacija izbjeglištvo-devijantnost i upozorava na činjenicu da razorena socijalna mreža i rušenje tradicionalnih životnih struktura i normi, uz sve poznate reakcije na situaciju izbjeglištva, kao što su agresivnost, hiperaktivnost, anksioznost, izolacija, anonimnost, mogu predstavljati podupiruće faktore nastanka devijantnosti kod izbjegličke populacije. Devijantnost , jednostavno , ima veće šanse da se javi u izbjegličkoj, nego u nekoj bolje situiranoj populaciji. To je i osnovna hipoteza koja je uspješno i dokazana: odnos prema devijantnom ponašanju među izbjeglicama je prije svega posljedica sociopsiholoških pritisaka kojima su izbjeglice izložene u izbjegličkoj situaciji, znatno manje ličnim i kolektivnim osobinama te populacije. Uz korektno definisanje metode istraživanja, odabir uzorka, posebnu pažnju zaslužuje upotreba baterije instrumenata i upitnika, poput upitnika vremenske organizacije, stanfordskog inventara vremenske

perspektive, Spielbergov upitnik anksioznosti, skale utjecaja događaja, Rokeachove skale vrijednosti i druge. Na taj način izbjegnuta je bilo kakva neutemeljena konstrukcija i to je ono što ovaj rad kvalifikuje kao kvalitetan naučno istraživački poduhvat.